

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

*Π.3.2.5 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη*

**Αρχαία Ελληνική Γραμματεία
Β΄ Γυμνασίου**

Θεματική ενότητα:

Ομήρου, «Ιλιάδα», Α 494-612

Τίτλος:

«Ανθρώπινοι Θεοί»

Συγγραφή: ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ-ΚΥΡΙΑΚΗ ΜΠΙΤΖΕΛΕΡΗ

Εφαρμογή: ΝΕΚΤΑΡΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
Θεσσαλονίκη 2014**

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α'βάθμια και Β'βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας,

Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Ανθρώπινοι Θεοί

Εφαρμογή σεναρίου

Νεκταρία Ιωάννου

Δημιουργία σεναρίου

Παναγιώτα-Κυριακή Μπιτζελέρη

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία

Τάξη

Β΄ Γυμνασίου

Χρονολογία

Από 17-12-2014 έως 22-12-2014

Σχολική μονάδα

Γυμνάσιο Καστελλάνων Μέσης Κέρκυρας

Διδακτική / θεματική ενότητα

Ομήρου «Ιλιάδα» Α 494-612: «Σκηνές από τον Όλυμπο»

Διαθεματικό

Όχι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

-

Χρονική διάρκεια

6 διδακτικές ώρες

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: ιστολόγιο / ιστοσελίδα τάξης.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Σύμφωνα με την συντάκτρια, για την εφαρμογή του παρόντος σεναρίου είναι απαραίτητο διδασκων και μαθητές να είναι εξοικειωμένοι με την εργασία σε ομάδες, να χειρίζονται το λογισμικό παρουσίασης και συγγραφής κειμένου – ενδεχομένως και σχεδιασμού – αλλά και την πλοήγηση και έρευνα σε διαδικτυακές πηγές. Ο διδασκων πρέπει να έχει δημιουργήσει μια ιστοσελίδα για το μάθημα, προκειμένου να ανεβάσει εκεί τα Φύλλα Εργασίας, αλλά και να συγκεντρώσει τις παρουσιάσεις και γενικότερα το παραγόμενο υλικό των μαθητών, βήμα που παραλείφθηκε λόγω ειδικών δυσκολιών που αντιμετώπισαν οι μαθητές του συγκεκριμένου τμήματος. Σε περίπτωση που ο ίδιος κρίνει ότι οι μαθητές έχουν την απαραίτητη εξοικείωση ή/και σε συνεργασία με τον καθηγητή της Πληροφορικής θα μπορούσαν οι ίδιοι οι μαθητές να δημιουργήσουν ένα ιστολόγιο για το μάθημα και κατόπιν να αναρτηθεί εκεί το υλικό. Στην παρούσα εφαρμογή δεν υπάρχει τέτοια δυνατότητα. Αναφορικά με την ύλη, χρειάζεται να έχει διδαχθεί η ραψωδία Α 54-306 (Φιλονικία Αγαμέμνονα-Αχιλλέα) για να μπορεί να γίνει σύγκριση μεταξύ ανθρώπων και θεών. Καλό θα είναι επίσης, ο διδασκων να διαβάσει ο ίδιος στην ολομέλεια τη ραψωδία Α 494-612 και κατόπιν οι μαθητές να εργαστούν σύμφωνα με τις οδηγίες των Φύλλων Εργασίας. Η παρούσα εφαρμογή έχει ρόλο επαναληπτικό και, ως εκ τούτου, δε χρειάζεται η ανάγνωση της ενότητας από τον διδάσκοντα. Πριν από τις παρουσιάσεις των εργασιών στην ολομέλεια, θα μπορούσαν και πάλι να διαβαστούν τα δύο αποσπάσματα, για να εξασφαλιστεί ότι όλοι οι μαθητές θυμούνται τα αντίστοιχα χωρία, αλλά και για να «φανεί» εναργέστερα η σύγκριση. Επίσης, το τελικό

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

παραγόμενο στη Β΄ Φάση είναι ένα άρθρο. Ως εκ τούτου, πρέπει να εξασφαλιστεί ότι οι μαθητές γνωρίζουν πώς να γράφουν ένα άρθρο. Στη σχολική μονάδα πρέπει να υπάρχει εργαστήριο πληροφορικής με υπολογιστές συνδεδεμένους στο διαδίκτυο και βιντεοπροβολέας.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Παναγιώτα – Κυριακή Μπιτζελέρη: «Ανθρώπινοι Θεοί», Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (από μετάφραση), Ομηρικά Έπη, «Ιλιάδα», Β΄ Γυμνασίου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο παρόν σενάριο επιδιώκεται οι μαθητές να δουλέψουν ομαδοσυνεργατικά και να αναγνώσουν το δοθέν χωρίο με σκοπό αρχικά να ανιχνεύσουν τις συμπεριφορές, τις συνήθειες, τις ιδιότητες, τις στάσεις, τα ελαττώματα και τον τρόπο ζωής των θεών και στη συνέχεια να τα συγκρίνουν με τα αντίστοιχα των ανθρώπων, όπως αυτοί δρουν στη ραψωδία Α 54-306. Η αντιπαραβολή γίνεται στοχευμένα, ώστε να συγκρίνονται ζευγάρια ηρώων/ θεών που έχουν παρόμοια σχέση μεταξύ τους. Στόχος της σύγκρισης αυτής είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές μόνοι τους τα στοιχεία ανθρωπομορφισμού που κυριαρχούν στο ιλιαδικό κείμενο. Παράλληλα, επεξεργαζόμενοι το ομηρικό κείμενο εντοπίζουν πλήθος ιδεολογικών και μορφολογικών στοιχείων (αφηγηματικές τεχνικές, επίθετα, ύφος, ηθικές αρχές, μέσα πειθούς κ.ά.). Στη Β΄ Φάση του σεναρίου, οι μαθητές καλούνται να αξιοποιήσουν τα

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

πορίσματα της έρευνάς τους και να τα επεκτείνουν βρίσκοντας απεικονίσεις ανθρωπομορφισμού του θείου σε άλλες μορφές τέχνης, σε άλλα σημεία των ομηρικών επών αλλά και στις σύγχρονες θρησκείες. Οι μαθητές παρουσιάζουν το υλικό τους με παρουσιάσεις και πίνακες. Η επιλογή σύνταξης άρθρου παρακάμφθηκε στην παρούσα εφαρμογή, επειδή ήταν εκτός των γνωστικών δυνατοτήτων και του πεδίου ενδιαφερόντων του συγκεκριμένου τμήματος. Βασικός στόχος του σεναρίου είναι οι μαθητές να αναπτύξουν ποικίλες δεξιότητες: να ερευνήσουν, να αξιολογήσουν, να κρίνουν, να συναποφασίσουν, να προβληματιστούν, να παρουσιάσουν, να συνδυάσουν, να αντιπαραβάλουν.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα φαίνεται ιδιαίτερα «με την αντιπαράθεση, ο ανθρώπινος χαρακτήρας στους αθανάτους». Κι επιπλέον, «όχι μόνο οι θεοί ομοιάζουν με τους ανθρώπους, αλλά υποφέρουν γι' αυτούς». (Romilly J. de, «Οι θεοί και το υπερφυσικό στο ομηρικό έπος», στο *Έπος και Δράμα*, μετάφραση-επιμέλεια Αναστ. Α. Στέφος, σελ. 64-66). Μπορεί, συνεπώς, να αποτελέσει θαυμάσια αφετηρία για να κινητοποιηθεί η κριτική σκέψη των μαθητών και να προκληθεί γόνιμος προβληματισμός και διάλογος για θέματα που αφορούν το θείο. Με τις καθοδηγούμενες ερωτήσεις και το παράλληλο κείμενο οι μαθητές «ερευνούν» και «ανακαλύπτουν» μόνοι τους τη γνώση, ενώ ο ρόλος του δασκάλου είναι κυρίως συντονιστικός (*διερευνητική μάθηση* Bruner, Vygotsky). Στόχος του σεναρίου είναι οι ταυτότητες μαθητών και διδάσκοντος να εκφραστούν, να εξελιχθούν και να αλλάξουν, εφόσον οι ρόλοι πομπού και δέκτη εναλλάσσονται.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΑΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής

Οι μαθητές / μαθήτριες επιδιώκεται:

- Να προβληματιστούν σχετικά με την ανθρώπινη παρουσίαση του θείου από την εποχή του Ομήρου έως και σήμερα.
- Να μελετήσουν παραδείγματα διαπροσωπικών σχέσεων, όπως η διαμάχη ενός ζευγαριού και ο ρόλος του μεσολαβητή.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Οι μαθητές / μαθήτριες επιδιώκεται:

- Να κατανοήσουν την έννοια του όρου ανθρωπομορφισμός.
- Να εντοπίσουν μέσα πειθούς και αφηγηματικές τεχνικές και τον ρόλο που αυτά διαδραματίζουν στο κείμενο.
- Να κατανοήσουν τον ρόλο της χρήσης του επιθέτου στο συγκεκριμένο απόσπασμα.

Γραμματισμοί

Οι μαθητές / μαθήτριες επιδιώκεται:

- Να εντοπίσουν στοιχεία, να τα συσχετίσουν και να τα αντιπαραβάλουν με αντίστοιχα δεδομένα άλλων κειμένων.
- Να αντλήσουν πληροφορίες από ποικίλες ψηφιακές πηγές και να τις αξιοποιήσουν κατάλληλα δημιουργώντας το δικό τους ψηφιακό υλικό.
- Να συζητήσουν για τη θρησκεία σήμερα με αφορμή το ομηρικό κείμενο.
- Να παρουσιάσουν το υλικό τους με τρόπο σαφή και ενδιαφέροντα.
- Να «εντοπίσουν» την πληροφορία που άντλησαν από το γραπτό κείμενο στην τέχνη και να γνωρίσουν τις ποικίλες εκφάνσεις της.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- Να γράψουν ένα άρθρο για να παρουσιάσουν τα πορίσματά τους.

Διδακτικές πρακτικές

Οι μαθητές / μαθήτριες επιδιώκεται:

- Να συνεργαστούν μεταξύ τους.
- Να γίνουν πομποί πληροφοριών στις ομάδες της Β΄ Φάσης.
- Να πάρουν πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της ομάδας τους.
- Να φέρουν εις πέρας με υπευθυνότητα το έργο που ο καθένας έχει αναλάβει στο πλαίσιο της ομάδας του.
- Να εξοικειωθούν με το ψηφιακό περιβάλλον ενός ιστολογίου.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Αφετηρία του παρόντος σεναρίου αποτέλεσε η δυσκολία των μαθητών στην κατανόηση του όρου «ανθρωπομορφισμός του θείου» και στον εντοπισμό των ποικίλων εκφάνσεών της στο ιλιαδικό κείμενο. Οι σκηνές από τον Όλυμπο με τη φιλονικία Δία-Ήρας και τη μεσολάβηση του Ηφαίστου μοιάζουν με την αντίστοιχη διαμάχη Αγαμέμνονα-Αχιλλέα και τη μεσολάβηση του Νέστορα, γεγονός που διευκολύνει πολύ την παραβολή των δύο σκηνών και τον εντοπισμό των κοινών συμπεριφορών ανθρώπων και θεών. Επιπλέον, το τελικό παραγόμενο του άρθρου δίνει μια ακόμη αφορμή για παραγωγή γραπτού λόγου, εκτός του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το απόσπασμα της ραψωδίας [Α 494-612](#) της «Ιλιάδας» του Ομήρου, στο οποίο βασίζεται το παρόν σενάριο, συμπεριλαμβάνεται στη διδακτέα ύλη σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών ([ΔΕΠΠΣ -ΑΠΣ](#)). Επιπλέον, το παρόν σενάριο συνδέεται με

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

τους διδακτικούς στόχους της αντίστοιχης ενότητας, όπως διατυπώνονται στο [Βιβλίο του Εκπαιδευτικού](#) (σ. 56-57) και οι οποίοι είναι οι μαθητές:

- Να γνωρίσουν την οργάνωση της κοινωνίας των θεών (ιεραρχία, παντοδυναμία του Δία κτλ.) και να τη συσχετίσουν με την οργάνωση της ανθρώπινης κοινωνίας της εποχής.
- Να απολαύσουν καθημερινές οικογενειακές στιγμές από τον κόσμο των θεών και να γνωρίσουν τις μεταξύ τους σχέσεις (έριδες, συγκρούσεις, αλλά και τρυφερές σκηνές, συμπόνια Ήφαιστου για τη μητέρα του, προσπάθεια προστασίας της).
- Να διαπιστώσουν και να εκτιμήσουν την ποιητική τεχνική του Ομήρου (ρεαλιστική παρουσίαση της κοινωνίας-οικογένειας των θεών, χωρίς εξιδανικεύσεις, εναλλαγή σοβαρού με το κωμικό στοιχείο κτλ.).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Στο παρόν σενάριο οι μαθητές χρησιμοποιούν ΤΠΕ (λογισμικά, διαδίκτυο, ιστότοπους) για να αναζητήσουν πληροφορίες σε ψηφιακά περιβάλλοντα, να τις συσχετίσουν μεταξύ τους και να συνθέσουν δικά τους μονοτροπικά και πολυτροπικά κείμενα, τεκμηριώνοντας τις απόψεις τους ως κριτικά υποκείμενα και συνδέοντας ποικίλες μορφές τέχνης μεταξύ τους.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (Α, Β, Γ Γυμνασίου)

Τα ομηρικά έπη

Ομηρικά έπη: «Ιλιάδα», Β΄ Γυμνασίου:

Α 494-612: Σκηνές από τον Όλυμπο

Α 54-306: Συνέλευση Αχαιών. Η σύγκρουση του Αχιλλέα και του Αγαμέμνονα

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Βιβλίο Εκπαιδευτικού

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Η ηθική των θεών: από την Ιλιάδα στην Οδύσσεια. Στο Μαρωνίτης Δ. Ν. & Λ. Πόλκας «Αρχαϊκή Επική Ποίηση: Από την Ιλιάδα στην Οδύσσεια». *Αρχαιογνωσία και Αρχαιολογία στη Μέση Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: ΚΕΕ / ΙΝΣ (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη) [Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα – Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας].

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Λογισμικά

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο: Ομηρικά Έπη Α΄ και Β΄ Γυμνασίου: *Η θέση των θεών στον Όμηρο - Ανθρωπομορφισμός- Ο ρόλος των θεών* [εφαρμογή υποστηρικτικού υλικού]

Ιστοσελίδες

Βικιπαίδεια [Ελεύθερη Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια]

Δώδεκα θεοί του Ολύμπου

Ζιάκας, Δ. «Ιερωσύνη και λατρεία στο Ισλάμ και τις Ανατολικές θρησκείες» [πηγή: Ecclesia .gr - Επίσημος ιστότοπος της Εκκλησίας της Ελλάδος]

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]

Λεξικό της κοινής νεοελληνικής

Το δωδεκάθεο [Ελληνική Ιστορία στο διαδίκτυο – Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού].

Διδακτική πορεία / στάδια / φάσεις

Α΄ Φάση

3 διδακτικές ώρες.

Σύμφωνα με τη συντάκτρια του σεναρίου, αρχικά οι μαθητές χωρίζονται σε έξι

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ομάδες των τεσσάρων ατόμων και ο διδάσκων διαβάζει στην ολομέλεια το απόσπασμα του ιλιαδικού κειμένου Α 494-612 και εξομαλύνει νοηματικά το κείμενο. Στη συγκεκριμένη εφαρμογή, οι ομάδες είναι περισσότερες και αποτελούνται από δύο έως τρία άτομα, για λόγους καλύτερης διαχείρισης. Επίσης, καθώς το απόσπασμα έχει διδαχθεί, ο χαρακτήρας του σεναρίου είναι επαναληπτικός και οι μαθητές είναι εξοικειωμένοι με το κείμενο. Επομένως, προχωράμε στο επόμενο στάδιο, δηλαδή τους δίνεται η οδηγία να αναζητήσουν το αντίστοιχο Φύλλο Εργασίας στο ιστολόγιο του μαθήματος. Οι ομάδες ανά δύο ή τρεις εργάζονται στο ίδιο Φύλλο Εργασίας. Ακολουθώντας τις οδηγίες, αρχικά κάνουν κάποιες παρατηρήσεις στους στίχους που μόλις διάβασαν, τους συγκρίνουν με τους αντίστοιχους στο απόσπασμα Α 54-306 και ομαδοποιούν τα πορίσματά τους σε μία παρουσίαση που αναρτούν στο ιστολόγιο του μαθήματος και στο τέλος της Α΄ Φάσης την παρουσιάζουν στην ολομέλεια. Η προσέγγιση εστιάζει στον ανθρωπομορφισμό των θεών. Πιο συγκεκριμένα, οι δύο πρώτες ομάδες διαβάζουν ξανά τη φιλονικία του Δία και της Ήρας και κρατούν σημειώσεις σχετικά με τη σχέση των δύο θεών, τους λόγους που λογομαχούν, το πλαίσιο στο οποίο διεξάγεται η διαμάχη (πού βρίσκονται, ποιοι τους παρακολουθούν, ποια η στάση αυτών) και τα επίθετα που χαρακτηρίζουν τα πρόσωπα και τον ρόλο τους (ποιες ιδιότητες προσδίδουν στα πρόσωπα). Κατόπιν, με βάση τους ίδιους θεματικούς άξονες διαβάζουν τη φιλονικία Αχιλλέα και Αγαμέμνονα στους στίχους 54-306 της ίδιας ραψωδίας και επισημαίνουν τις ομοιότητες που εντόπισαν ως προς τις ιδιότητες, τις συμπεριφορές, τις συνήθειες, τις αντιδράσεις, τα ελαττώματα και τον τρόπο ζωής των θεών και των ανθρώπων. Τελειώνοντας, φτιάχνουν μια παρουσίαση με τα πορίσματα της έρευνας τους και τα προσωπικά τους συμπεράσματα τεκμηριωμένα και να την αναρτήσουν στο ιστολόγιο του μαθήματος. Κατά την εφαρμογή του σεναρίου δε ζητήθηκε να φτιάξουν οι μαθητές πίνακα για την ομαδοποίηση των ομοιοτήτων στα δύο αποσπάσματα, γιατί η σύγκριση μπορεί να

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

αναδειχθεί απευθείας στην παρουσίαση των συμπερασμάτων. Με αυτόν τον τρόπο, εξοικονομείται χρόνος, χωρίς να αλλάζει σημαντικά η διαδικασία. Ομοίως, οι ομάδες [3 και 4](#) αντιπαραβάλλουν την παρέμβαση του Ηφαίστου με αυτή του Νέστορα, εστιάζοντας στη σχέση που έχουν οι μεσολαβητές με τα πρόσωπα που φιλονικούν, τα επιχειρήματά τους, τις αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιούν και τον επιδιωκόμενο στόχο τους, τα επίθετα που χαρακτηρίζουν τα πρόσωπα, το ύφος της όλης παρέμβασης και τα κωμικά στοιχεία – εάν υπάρχουν – , αξιολογώντας παράλληλα και τον ρόλο τους. Ακολουθεί και πάλι παρουσίαση των πορισμάτων. Ανάλογες είναι και οι εργασίες των ομάδων [5 και 6](#). Συγκρίνουν τις συνομιλίες Θέτιδας-Δία και Κάλχα-Αχιλλέα εστιάζοντας στη σχέση των προσώπων μεταξύ τους, τον λόγο που συνομιλούν, το αίτημα που διατυπώνεται, τα μέσα πειθούς που χρησιμοποιεί ο αιτών τη χάρη, την αντίδραση του δέκτη του αιτήματος και τα επίθετα που προσδιορίζουν τα πρόσωπα καθώς και τον ρόλο τους. Στη συνέχεια, δημιουργούν μια παρουσίαση με το σύνολο των πληροφοριών που έχουν συλλέξει έως τώρα. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλες οι ομάδες λαμβάνουν την οδηγία να εστιάσουν στις ομοιότητες που εμφανίζουν οι θεοί και οι άνθρωποι στα αντίστοιχα ζεύγη που εξετάζουν. Η Α΄ Φάση ολοκληρώνεται με παρουσίαση των εργασιών των μαθητών στην ολομέλεια και πρόκληση συζήτησης με ερωτήσεις του διδάσκοντος αλλά και των μαθητών (διευκρινίσεις, απορίες, συμπεράσματα κ.λπ.).

Η αξιολόγηση στην φάση αυτή, σύμφωνα και με τις οδηγίες της συντάκτριας του σεναρίου, είναι διαμορφωτική. Η διδάσκουσα επιβλέπει τον τρόπο λειτουργίας και συνεργασίας των ομάδων καθόλη τη διάρκεια των εργασιών. Αξιολογείται, ωστόσο, και το τελικό προϊόν, δηλαδή οι σημειώσεις και η παρουσίαση, κυρίως όσον αφορά την πληρότητα και ορθότητα του περιεχομένου. Εφόσον μάλιστα ανά δύο ή τρεις οι ομάδες επεξεργάζονται τα ίδια θέματα, προκαλείται συζήτηση σχετικά με τις διαφορές που υπάρχουν στα πορίσματα των δύο ομάδων, αλλά κυρίως σχετικά με την

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

επιτυχία της παρουσίασης.

Στην παρούσα εφαρμογή η διδάσκουσα χώρισε τους μαθητές σε τρεις ομάδες, όσοι και οι διαθέσιμοι φορητοί υπολογιστές του σχολείου. Επειδή πρακτικά θα ήταν αδύνατο να δουλέψουν επτά παιδιά μπροστά σε μια οθόνη, οι μαθητές χωρίστηκαν σε μικρότερες υπο-ομάδες ή δούλεψαν και κατ' ιδίαν, εφόσον το επιθυμούσαν, απαντώντας στις ερωτήσεις που προέβλεπε το κάθε Φύλλο Εργασίας για την ομάδα τους και επιχειρώντας μέσω συζήτησης μια σύνθεση των απαντήσεών τους, ώστε να παρουσιάσουν κοινό αποτέλεσμα στο τέλος. Σε αυτή μου την επιλογή είναι αλήθεια ότι βοήθησαν κατά πολύ τα Φύλλα Εργασίας που είχε ετοιμάσει η συντάκτρια, τα οποία αφενός αριθμητικά ήταν τρία, αφετέρου δεν υπήρχαν σε αυτά υπερδεσμοί πλην των παραπομπών στο ίδιο το κείμενο του σχολικού εγχειριδίου, γεγονός που βοήθησε στο να παρακάμψουμε την τεχνολογία σε αυτή τη φάση και να δουλέψει το κάθε παιδί χρησιμοποιώντας το βιβλίο του. Για τον λόγο αυτό και δεν τροποποιήθηκαν καθόλου τα Φύλλα Εργασίας του συνταγμένου σεναρίου, τα οποία αξιοποιήθηκαν ως έχουν. Ένα μεμονωμένο πρόβλημα που προέκυψε εξαιτίας αυτής της πρακτικής ήταν ότι δεν υπήρξε απόλυτος συγχρονισμός στον ρυθμό διεκπεραίωσης των απαντήσεων των υπο-ομάδων, με αποτέλεσμα οι «γρηγορότεροι» να υποστούν ένα είδος ενοχλητικής χρονοτριβής περιμένοντας τους υπολοίπους.

B' Φάση

3 διδακτικές ώρες.

Στη φάση αυτή, δημιουργούνται ομάδες των τριών μελών. Οι μαθητές αξιοποιούν συνολικά τα πορίσματα της Α' Φάσης καθώς και πληροφορίες από την εκ νέου έρευνα που κάνουν σε επιλεγμένες διαδικτυακές πηγές. Τα ζητήματα που θα αναπτύξουν έχουν δοθεί με τη μορφή λίστας, για να κατευθύνουν τους μαθητές στην έρευνά τους. Τελειώνοντας, στην ολομέλεια οι μαθητές παρουσιάζουν τις εργασίες

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

τους και συζητούν γύρω από ενδιαφέροντα σημεία και σχόλια που μπορεί να προκύψουν. Για λόγους έλλειψης χρόνου – καθώς έκλεινε το σχολείο για τις διακοπές των Χριστουγέννων – η παρουσίαση ήταν πολύ σύντομη.

Η αξιολόγηση αυτής της φάσης στηρίζεται στο παραγόμενο άρθρο. Δίνεται έμφαση τόσο στην πληρότητα του περιεχομένου -από την αξιοποίηση πληροφοριών από την Α΄ Φάση και τους ψηφιακούς πόρους- όσο και στην μορφή του.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο Εργασίας Α΄ Φάσης (4 διδακτικές περιόδους)

Ομάδα 1 και 2

- Να διαβάσετε τη [φιλονικία του Δία και της Ήρας](#) και να **κρατήσετε σημειώσεις** με αναφορές στο κείμενο για τα εξής θέματα:
 - -Πώς διαγράφεται η **σχέση** των δύο θεών μεταξύ τους;
 - -Ποιοι είναι οι **λόγοι** της φιλονικίας τους;
 - -Σε ποιο **πλαίσιο** διεξάγεται η φιλονικία (πού βρίσκονται, ποιοι τους παρακολουθούν, ποια η στάση αυτών;);
 - -Ποια είναι η θέση της «δικαιοσύνης» στις κρίσεις τους; Ποια **ηθική** υπηρετούν;
 - -Με ποια **επίθετα** χαρακτηρίζονται τα πρόσωπα και τι είδους ιδιότητες προσδίδουν στα πρόσωπα που προσδιορίζουν;
- Να διαβάσετε τώρα τη [φιλονικία του Αχιλλέα και του Αγαμέμνονα](#), που είχε προηγηθεί στην Α 54-306, και να επαναλάβετε την παραπάνω διαδικασία. Τι παρατηρείτε ως προς τις ιδιότητες, τις αντιδράσεις, τις συμπεριφορές, τις συνήθειες, τα ελαττώματα και τον τρόπο ζωής θεών και ανθρώπων;
- Συναξιολογώντας τα παραπάνω στοιχεία, να φτιάξετε μία **παρουσίαση** με τα πορίσματα της έρευνάς σας, την οποία θα αναρτήσετε στην ιστοσελίδα του μαθήματος με το όνομα της ομάδας σας. Φροντίστε η παρουσίασή σας να δομείται στη λογική της αντιπαραβολής/ σύγκρισης των στοιχείων.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ομάδα 3 και 4

- Να διαβάσετε την [παρέμβαση του Ηφαιστου](#) στη φιλονικία του Δία και της Ήρας και να **κρατήσετε σημειώσεις** με αναφορές σε χωρία του κειμένου και για τα εξής θέματα:
 - -Ποια η **σχέση** του με τα πρόσωπα που φιλονικούν;
 - -Ποια είναι **επιχειρήματα** χρησιμοποιεί για να τους πείσει να συμφιλιωθούν;
 - -Ποιες **αφηγηματικές τεχνικές** μεταχειρίζεται και ποιος ο ρόλος τους;
 - -Ποιο είναι το **ύφος** της παρέμβασής του;
 - -Υπάρχουν **κωμικά στοιχεία** στο λόγο του; Γιατί;
 - -Με ποια **επίθετα** χαρακτηρίζονται τα πρόσωπα και τι είδους ιδιότητες προσδίδουν στα πρόσωπα που προσδιορίζουν;
- Να διαβάσετε την [παρέμβαση του Νέστορα](#) στη φιλονικία του Αχιλλέα και του Αγαμέμνονα, που είχε προηγηθεί στην Α 54-306, και να επαναλάβετε την παραπάνω διαδικασία.

Τι παρατηρείτε ως προς τις ιδιότητες, τις αντιδράσεις, τις συμπεριφορές, τις συνήθειες, τα ελαττώματα και τον τρόπο ζωής θεών και ανθρώπων;

- Συναξιολογώντας τα παραπάνω στοιχεία, να φτιάξετε μία **παρουσίαση** με τα πορίσματα της έρευνάς σας, την οποία θα αναρτήσετε στην ιστοσελίδα του μαθήματος με το όνομα της ομάδας σας. Φροντίστε η παρουσίασή σας να δομείται στη λογική της αντιπαραβολής/σύγκρισης των στοιχείων.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ομάδα 5 και 6

- Να διαβάσετε τη [συνομιλία της Θέτιδας και του Δία](#) και να **κρατήσετε σημειώσεις** με αναφορές στο κείμενο για τα εξής θέματα:
 - -Πώς διαγράφεται η **σχέση** των δύο θεών μεταξύ τους;
 - -Για ποιον **λόγο** συνομιλούν; Ποιο είναι το **αίτημα**;
 - -Ποια είναι τα **μέσα πειθούς** που χρησιμοποιεί αυτός που ζητάει τη χάρη; (τι λέει και πώς το λέει;)
 - -Ποια είναι η **αντίδραση** αυτού που δέχεται το αίτημα;
 - -Με ποια **επίθετα** χαρακτηρίζονται τα πρόσωπα και τι είδους ιδιότητες προσδίδουν στα πρόσωπα που προσδιορίζουν;
- Να διαβάσετε τώρα τη συνομιλία του [μάντη Κάλχα και του Αχιλλέα](#), που είχε προηγηθεί στην Α 54-306, και να επαναλάβετε την παραπάνω διαδικασία.
Τι παρατηρείτε ως προς τις ιδιότητες, τις αντιδράσεις, τις συμπεριφορές, τις συνήθειες, τα ελαττώματα και τον τρόπο ζωής θεών και ανθρώπων;
- Συναξιολογώντας τα παραπάνω στοιχεία, να φτιάξετε μία **παρουσίαση** με τα πορίσματα της έρευνάς σας, την οποία θα αναρτήσετε στην ιστοσελίδα του μαθήματος με το όνομα της ομάδας σας. Φροντίστε η παρουσίασή σας να δομείται στη λογική της αντιπαραβολής/σύγκρισης των στοιχείων.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Κοινό Φύλλο Εργασίας Β΄ Φάσης (3 διδακτικές περιόδους)

- Συναξιολογώντας τα στοιχεία που αποκομίσατε από τις δραστηριότητες όλων των ομάδων στην προηγούμενη φάση, να γράψετε ένα **άρθρο** με θέμα «Οι ανθρωπίνι θεοί», το οποίο θα περιέχει:
 - Τον ορισμό του «ανθρωπομορφισμού».
 - Πορίσματα της έως τώρα έρευνάς σας (Δραστηριότητες Α΄ Φάσης)
 - Απεικονίσεις των θεών που θα αναδεικνύουν τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά τους (γλυπτική, αγγειογραφία, ζωγραφική κ.ά.).
 - Παραδείγματα ανθρωπομορφισμού των θεών από άλλα σημεία της «[Ιλιάδας](#)» ή της «[Οδύσσειας](#)».
 - Παραδείγματα ανθρωπομορφισμού του θείου στη σύγχρονη εποχή και σε άλλες θρησκείες.
- Στην έρευνά σας μπορείτε να αξιοποιήσετε τους παρακάτω συνδέσμους:
 - [ανθρωπομορφισμός](#)
 - [Ανθρωπομορφισμός - Ο ρόλος των θεών](#)
 - [Δώδεκα θεοί του Ολύμπου](#)
 - [Η ηθική των θεών: από την Ιλιάδα στην Οδύσεια.](#)
 - [Ηλεκτρονικά Λεξικά](#)
 - [«Ιερωσύνη και λατρεία στο Ισλάμ και τις Ανατολικές θρησκείες»](#)
 - [Τα ομηρικά έπη: I. Θρησκεία – ηθική II. Οι θεοί στο έπος III. Η θεϊκή οικογένεια](#)
 - [Το δωδεκάθεο](#)

Να ανεβάσετε το άρθρο σας στην ιστοσελίδα του μαθήματος με το όνομα της ομάδας σας.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το παρόν σενάριο θα μπορούσε να αξιοποιηθεί και στο πλαίσιο του προγράμματος Αγωγής Υγείας με εστίαση στις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων, την έκφραση και διαχείριση των συναισθημάτων, αλλά και την ιεραρχία και τον ρόλο των προσώπων κύρους σε μια ομάδα. Θα μπορούσε ακόμη να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο του μαθήματος των Θρησκευτικών ή/ και των Καλλιτεχνικών με έμφαση στην απεικόνιση του θείου.

Κατά την παρούσα εφαρμογή δεν έγινε κάποια από τις προτεινόμενες επεκτάσεις.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Σε γενικές γραμμές η εφαρμογή του σεναρίου κρίνεται επιτυχημένη και η διδάσκουσα έμεινε ικανοποιημένη από το πνεύμα συνεργασίας και τις επιδόσεις των παιδιών, δεδομένου ότι πρώτη φορά το συγκεκριμένο τμήμα ασχολούνταν με δραστηριότητες διδακτικού σεναρίου. Οι μαθητές εναλλάσσονταν ικανοποιητικά στους διάφορους ρόλους εντός της ομάδας χωρίς εντάσεις και προστριβές. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση μιας «καλής» μαθήτριας, η οποία αυτοβούλως χωρίς προηγούμενη προτροπή από τη διδάσκουσα, πήγε και κάθισε μαζί με ένα κορίτσι της ομάδας της, το οποίο εξαιτίας τόσο της αλλοδαπής καταγωγής του όσο και οικογενειακών προβλημάτων δε φαίνεται να έχει στερεή γνώση της γλώσσας, με αποτέλεσμα τον αυτο-αποκλεισμό του από τα γλωσσικά μαθήματα, εξηγώντας του καλοπροαίρετα αναλυτικά τι και πώς κάνουν σε κάθε βήμα, χωρίς καμία πρόθεση ναρκισσιστικής υπεροχής. Η ομάδα των αγοριών, μάλιστα, άριστα εξοικειωμένη τόσο με τα προγράμματα καθεαυτά όσο και με την πληκτρολόγηση κειμένου, τελείωσε πολύ γρήγορα το κομμάτι της συγγραφής της παρουσίασής της και της απομένει να βρει εικόνες, για να την «ντύσει» οπτικά. Μόνο αυτή η ομάδα μπόρεσε να ασχοληθεί εν

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

μέρει με τη δεύτερη φάση των Φύλλων Εργασίας, καθώς οι άλλες δύο χρειάστηκαν αρκετό χρόνο, για να ολοκληρώσουν την προσπάθειά τους.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bernstein, B. 1996. *Pedagogy, symbolic control and identity. Theory, research, critique*. London: Taylor and Francis.

Boardman, J. 1979. *Αρχαία ελληνική τέχνη*. Μτφρ. Α. Παππάς. Αθήνα: Υποδομή

Bruner, J. 1977. *The process of Education*. USA: Harvard University press

Gardner, H. 1993. *Multiple Intelligences: The theory in practice*. New York: Basic Books.

Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού νέων εφηβικής ηλικίας και (γλωσσική) εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/ict/teens/index.html

Κουτσογιάννης, Δ. 2012. «Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης». Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32^{ης} Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας Α.Π.Θ.* Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ (Ιδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη), 208-222.
http://ins.web.auth.gr/images/MEG_PLIRI/MEG_32_208_222.pdf

Στέφος, Α. (επιμ.). 1999. *Έπος και Δράμα*. Αθήνα: έκδ. Σχολής Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου.

Vygotsky, L. S. 1978. *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Wace, A. & Fr.Stubbings (eds). 1984. *Όμηρος: A Companion to Homer [I]*, (επιμ. Γ. Γιατρομανωλάκης). Αθήνα: εκδ. Καρδαμίτσα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ